

# Lamentační narativ a exaltovaná sebezprezentace v orálně-historických rozhovorech s hudebníky na volné noze během pandemie koronaviru

*Přemysl Vacek*

## Abstrakt

Príspevok sa zaoberá dopady pandémie koronavírusu SARS-CoV-2 na profesní a osobní život hudebníků na volné noze. Během orálně-historického výzkumu navazujícího na dřívější projekt (diplomová práce) jsem se zaměřil především na způsoby, kterými jsou tyto dopady reflektovány aktéry historicky poučené interpretace staré hudby. Emotivně vyhocené reprezentace složité profesní i osobní situace, související s protikoronavirovými opatřeními, často nabývají lamentačního charakteru, v němž narátoři zdůrazňují svou roli oběti. Text přináší i pohled tazatele – insidera na specifika vedení orálně-historických rozhovorů v době pandemie.

## Abstract

This paper deals with the effects of the coronavirus SARS-CoV-2 pandemic on the professional and personal lives of freelance musicians. During oral-historical research following the previous project (diploma thesis), I focused mainly on the ways in which these impacts are reflected by the actors of historically informed performance of early music. Emotionally tense representations of complex professional and personal situations related to anti-coronavirus measures often take on a lamentation character, in which narrators emphasize their role as victims. The text also contains the view of the interviewer – an insider on the specifics of conducting oral-historical interviews during the pandemic.

**Klíčová slova:** Historicky poučená interpretace; HPI; hudba; koronavirus; umělci na volné noze; orální historie.

**Key words:** Historically informed performance; HIP; music; coronavirus; freelancers; oral history.

Atak virové epidemie COVID-19 postavil českou scénu historicky poučené interpretace před zásadní předěl přerušující její dosavadní vývoj. Od 13. března 2020 byl Usnesením Vlády České republiky „z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru“<sup>1</sup> vyhlášen nouzový stav, provázený zákazem hromadných společenských akcí. Během několika dnů byly prognózy společenství neformalizovaných hudebníků zpochybněny, ne-li vyvráceny. Jejich

<sup>1</sup> Usnesení Vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 194. Navštíveno 1. 4. 2020. [Online] Dostupné z URL: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOABMNHPBSV>.

nadějným vyhlídkám se postavila do cesty hrozba světové epidemie, již česká politická reprezentace čelila tvrdými mimořádnými ochrannými opatřeními. Ultimátní omezení sociální interakce v tomto období pravděpodobně zabránilo rychlému šíření viru, zároveň však zásadně podvázalo společenský, ekonomický a kulturní život.

Jako autor diplomové práce *Barokáři – historicky poučená interpretace staré hudby v Česku očima jejich aktérů*<sup>2</sup>, obhájené v únoru 2020, jsem byl o měsíc později vystaven řadě otázek. K zásadnímu předělu v životě těchto hudebníků jsem se mohl postavit dvěma způsoby. Časově ohraničit text práce koncem roku 2019, anebo dále pokračovat ve výzkumu a zaznamenat změny, které v profesním i osobním životě barokářů způsobila pandemie Covid-19. Vybral jsem si možnost pracnější a lákavější, tedy navázat na základní korpus rozhovorů k diplomové práci o barokářích a provést další sérii rozhovorů, tentokrát jasně zacílených na jejich prožívání tohoto nelehkého období.

Poslední kapitola zmiňované diplomové práce se zabývala prognózami hudebníků historicky poučené interpretace. Pohled do budoucna se jim zpravidla jevil jako velmi nadějeplný – po mnoha letech strávených v prostoru mezi alternativou a undergroundem<sup>3</sup> klasické hudby v Čechách se jim podařilo etablovat svůj interpretační přístup a zdálo se, že zdárnému vývoji oboru a jejich osobních kariér se nic nemůže postavit do cesty. Jedním z následků vpádu koronavirové pandemie se stal zákaz hromadných akcí a významné omezení sociálních kontaktů<sup>4</sup> – tedy to, co hudebníci bezpodmínečně potřebují k výkonu svého povolání. Ztráta možnosti koncertovat, nahrávat a zkoušet pro ně (i přes dočasné úlevy

<sup>2</sup> VACEK, Přemysl: *Barokáři. Historicky poučená interpretace staré hudby v Česku očima jejich aktérů*. Magisterská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, pracoviště Orální historie – soudobé dějiny, 2020. Tato práce představuje společenství hudebníků zabývajících se specifickým přístupem k hudbě starších slohových období – historicky poučenou interpretací. Sleduje vznik a vývoj profesionální scény historicky poučené interpretace a její komunity a na základě analýzy a interpretace orálně historických rozhovorů postihuje změny v tomto prostředí a jejich odraz ve vnímání profese a života aktérů.

<sup>3</sup> Alternativou a undergroundem v období státního socialismu v Čechách se zabývá např.: ALAN, Josef. *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001, str. 9–59. Vzhledem k podobnosti postavení historicky poučené interpretace staré hudby a alternativních směrů populární hudby na přelomu 80. a 90. let 20. století je možné odkázat na: VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha: Academia, 2010, str. 48–59.

<sup>4</sup> „Vláda zakazuje s účinností ode dne 13. března 2020 od 6:00 hod. divadelní, hudební, filmová a další umělecká představení, sportovní, kulturní, náboženské, spolkové, taneční, tradiční a jim podobné akce a jiná shromáždění, výstavy, slavnosti, poutě, přehlídky, ochutnávky, trhy a veletrhy, vzdělávací akce, a to jak veřejné, tak soukromé, s účastí přesahující ve stejný čas 30 osob, a to do odvolání tohoto mimořádného opatření.“ Zdroj: Zákon č. 72/2020 Sb., Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 19. Navštíveno 25. 3. 2021. [Online] Dostupné z URL: [https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Opatreni-o-zakazu-poradani-kulturnich-sportovnich-a-dalsich-akci-s-ucasti-nad-30-osob\\_1.pdf](https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Opatreni-o-zakazu-poradani-kulturnich-sportovnich-a-dalsich-akci-s-ucasti-nad-30-osob_1.pdf).

a finanční kompenzace) znamenala nejen nucenou nečinnost a ztrátu výdělku, ale též enormní psychickou zátěž a v mnoha případech zpochybnění smyslu života. Spolu se znejistěním budoucnosti těchto hudebníků bylo třeba doplnit poslední kapitolu tak, aby odrážela aktuální stav a zaznamenala profesní a životní zlom zapříčiněný vpádem epidemie.

Je třeba uvést, že hudebníci historicky poučené interpretace jsou součástí širší skupiny umělců na volné noze, kteří patří mezi osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Jako takoví jsou placeni jen za práci, kterou bezprostředně vykonají na základě smluvního závazku zakotveného v podmínkách smlouvy nebo ústní dohody. Nejsou zaměstnanci žádné formální organizace, nepožívají zaměstnaneckých výhod a benefitů<sup>5</sup>. Ze svého výdělku mají povinnost odvádět za sebe daň z příjmu a sociální a zdravotní pojištění. V případě mimořádné události (například epidemie), kdy je pořádání hromadných akcí zakázáno nebo omezeno, se okamžitě ocitají bez možnosti výdělku ve svém oboru.

Vzhledem k absenci sjednocující organizační struktury hudebníků na volné noze je poměrně překvapivé, že se pro ně již na začátku koronavirové krize podařilo prosadit některé časově limitované úlevy a státní podpory. Půlroční odpuštění plateb sociálního a zdravotního pojištění a téměř tříměsíční finanční podpora OSVČ (kompenzační bonus od 13. března do 8. června 2020 a další od 5. října 2020) postižené skupině významně pomohly vypořádat se s náhlým pracovním i ekonomickým propadem a související psychickou zátěží.

Z hlediska orálně-historické praxe probíhaly koronavirové rozhovory za méně komfortních okolností, než základní korpus rozhovorů provedený v letech 2018–2019. Některé jsem realizoval v netradičním prostředí, časové tísní a během nouzového stavu, kdy bylo osobní setkávání hodnocené jako nebezpečné z důvodu nákazy a většina shromažďovacích míst byla znepřístupněna. Na druhou stranu někteří narátoři vlivem dlouhodobé sociální distance vítali jakékoliv osobní setkání, jejich výpovědi jsou emotivní a vyjadřují bezprostřední prožitky společenské i osobní krize. Pro rozhovory jsem zvolil formu polostrukturovaných interview s akcentem na prožívání aktuálního období. Od května do prosince 2020 jsem pořídil třináct rozhovorů s hudebníky na volné noze, především příslušníky skupiny aktérů historicky poučené interpretace staré hudby.

Širší vhled do škály lamentačních narativů nabídl medializace příběhů a názorů neformalizovaných hudebníků prostřednictvím interview v tisku a internetových periodikách.<sup>6</sup> Během prvních měsíců koronavirové epidemie se

<sup>5</sup> Například placená dovolená, pracovní prostředky a pomůcky, stravenky, závodní stravování, firemní vozidlo, počítač, mobilní telefon, jazykové a jiné kurzy, penzijní připojištění, příspěvky na dovolenou, bydlení, dopravu, sick days, třináctý (a další) plat atp.

<sup>6</sup> Kupříkladu: Z opery na kasu. Deník hudebnice, kterou koronavirus připravil o práci. Monika Jágerová, *a2larm*, 6. 4. 2020. Navštíveno 25. 3. 2021. [Online] Dostupné z URL: <https://a2larm>.

díky iniciativě několika významných uměleckých osobností podařilo zviditelnit tíživou situaci dosud společensky nereflektované skupiny, způsobenou zákazem koncertní činnosti.<sup>7</sup> Mediální prostor byl poskytnut těm, kteří se rozhodli ohroženým hudebníkům pomoci organizováním finanční podpory; pozornosti se dostalo i několika praktickým muzikantům, kteří krátce po vyhlášení prvního nouzového stavu přestoupili z pódíí přímo do pokladen supermarketů, pustili se do rozvážky jídla, poštovních balíků nebo našli okamžité uplatnění v podobném příležitostném zaměstnání.

Náhlé znemožnění práce, výpadek příjmů a nezřídka i pocit ztráty životního smyslu významně ovlivnily charakter výpovědí narátorů v tomto výzkumu. Je to pochopitelné – hlavním a často jediným tématem rozhovorů byl vpád celosvětové pandemie do života aktérů historicky poučené interpretace. Tematické zacílení na koronavirové období rozpoutalo lavinu lamentačních projevů a přepjatých sebe prezentací, odhalujících škálu devastačních důsledků této pandemie v prostředí klasických hudebníků. Otázkou je, jak se k těmto projevům postavit – jak posuzovat, zda zobrazují subjektivitu daných narátorů, nakolik odrážejí vyhrocené celospolečenské narativy rezonující českým veřejným prostorem a do jaké míry přebírají (jim blízké) vzorce tradičních kulturních reprezentací ze starších vrstev historického času<sup>8</sup>.

Tento text rozvíjí jedno z témat závěrečné kapitoly chystané monografie o hudebnících české historicky poučené interpretace, na něž se v zájmu širší perspektivy uchopení koronavirové problematiky této komunity nedostalo. To je také jeden z důvodů, proč zde nepodávám zprávu o svém orálně-historickém výzkumu mezi neformalizovanými hudebníky jako celku, ale soustřeďuji se jen na jeho reprezentační výseč – lamentační narativ<sup>9</sup>. Nářek starozákonního

---

cz/2020/04/z-opery-na-kasu-denik-hudebnice-kterou-koronavirus-pripravil-o-praci/. Nebo: Houslistka Simona Tydlitátová: Hraní je velká nejistota a dělá se opravdu jen z lásky k hudbě. *Novinky.cz*, 19. 5. 2020. Navštíveno 12. 11. [Online] Dostupné z URL: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/houslistka-simona-tydlitativa-hrani-je-velka-nejistota-a-dela-se-opravdu-jen-z-lasky-k-hudbe-40323907>. Nebo: Kultura kvůli koronaviru neumře. Ale umělci to odskákali. Rozhovor s Václavem Luksem pro *Český rozhlas 5*, 27. 8. 2020. Navštíveno 10. 12. 2020. [Online] Dostupné z URL: [https://dvojka.rozhlas.cz/vaclav-luks-kultura-kvuli-koronaviru-neumre-ale-umelci-odskakali-8281227?fbclid=IwAR3LDtnDSFnAPGUR3qeKtU3ly4QVVJl6KAqabY\\_5kvwNmOSZcTz2EfavHqk#player=on](https://dvojka.rozhlas.cz/vaclav-luks-kultura-kvuli-koronaviru-neumre-ale-umelci-odskakali-8281227?fbclid=IwAR3LDtnDSFnAPGUR3qeKtU3ly4QVVJl6KAqabY_5kvwNmOSZcTz2EfavHqk#player=on).

<sup>7</sup> Patří k nim například vedoucí souboru Collegium 1704 dirigent a cembalista Václav Luks, dirigenti Jakub Hrůša, Tomáš Netopil, pěvec Adam Plachetka, hornista a dirigent Radek Baborák a další.

<sup>8</sup> Zde ze starozákonního Jeremiášova pláče jako důležitého inspiračního zdroje hudební kultury renesanční a barokní hudby.

<sup>9</sup> Ve výpovědích hudebníků historicky poučené interpretace v čase pandemie shledávám paralely k svědectví o utrpení jeruzalémského lidu po dobytí babylonskými vojsky 587 př. n. l., jak je poetickou formou zaznamenal starozákonní prorok Jeremiáš (Lamentationes Jeremiae Prophetiae). Vyvrácení dosavadního způsobu života a nejistá budoucnost následkem přírodní či společenské katastrofy vyvolává v postižených podobné pocity a vede je (i přes kulturní propast dvou a půl

proroka Jeremiáše nad vyvráceným Jeruzalémem jako frekventované téma v hudbě starších slohových období<sup>10</sup> tak získává ve výpovědích dnešních neformalizovaných hudebníků nový aktuální rozměr.

*Nikdy jsem si nemyslel, když jsem seděl v karanténě, že budu mít stejný pocit, jako měl barokní člověk za moru. Ale měl jsem ho. Říkal jsem si, tam je mor všude, dýmějový. Nemyslel jsem si, že zažiju ten pocit, že nemůžu ven, abych se nenakazil. Že můžu umřít.<sup>11</sup>*

Šok je termín nejlépe vystihující změt' pocitů, které v březnu 2020 prožívali hudebníci historicky poučené interpretace při vyhlášení nouzového stavu. Byli si dobře vědomi svého postavení. Na rozdíl od většiny českých klasických hudebníků nebyli zaměstnanci žádné formální státem finančně zajištěné kulturní organizace, která by jim po dobu jejich nucené nečinnosti vyplácela alespoň část platu a odváděla za ně povinná pojištění. Obavy z budoucnosti provázely strach z nákazy, především v souvislosti s katastroficky medializovanou situací v Itálii. Hudebníci kulturně orientovaní na starší symbolické systémy vnímali epidemii koronaviru jako ekvivalent moru. Prvními reakcemi se proto staly zmatek a strach.

*Televize byla plná těch informací. Tam byly rakve v několika vrstvách na sebe nakupeny, že nemají kam to dávat. Těch mrtvých strašný množství. Tak člověk na to úplně zíral, jako že to je totální apokalypsa. To je mor. To je jako ve středověku. Úplně jsem takový z toho měla pocit. Že prostě – tak, a teď pro nás přišel mor a jsme všichni v háji. [...] A přežijou jenom ti nejsilnější.<sup>12</sup>*

Apokalyptická atmosféra, prostupující celou společností, nalezla v muzikantech zabývajících se historickou hudbou vnímavé adresáty. Hluboký ponor do prožívání dobové hudby, který zakoušeli jako její interpreti, se smísil s přesahy do mimohudebních historických realit, představovaných atributy „staré doby“ (*mor; konec světa*) evokujících utrpení, smrt, zánik. Tyto termíny ve výpovědích narátorů doplňují další často užívané symbolické výrazy jako *středověk* či *temno*. Jejich konotace jako krutost, špína, necivilizovanost, nemoci, bezvýchodnost,

---

tisíce let) k srovnatelným reprezentacím krizové situace. Termín „lamentační narativ“ se mi jevil jako výstižný i vzhledem k orientaci dnešních interpretů historické hudby na artefakty starších slohových období, mezi které *Kniha Pláč* i její pozdější četná hudební zpracování patří.

<sup>10</sup> *Kniha Pláč* (Jeremiášův pláč) je součástí Starého zákona. Především v období renesance a baroka se tyto texty staly vyhledávanou předlohou pro zhudebnění mnoha autory (G. P. da Palestrina, T. Tallis, T. L. da Victoria, J. D. Heinichen, J. D. Zelenka a mnoho dalších). *Kniha Pláč* v českém překladu na On-line Bible. Navštíveno 1. 4. 2021. [Online] Dostupné z URL: <https://onlinebible21.bible21.cz/bible.php?kniha=plac>.

<sup>11</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Robertem Hugem (varhaník, hudební vědec), 23. 8. 2020, Praha.

<sup>12</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrúmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

nesvoboda, útlak, byly adekvátní k aktuálně prožívanému období vzhledem k jeho vnímané nebezpečnosti a společenské prezentační přepjatosti.

*A najednou na mě padnul takovej pocit, že jsem viděl ty scénáře katastrofický, jak tady v Praze to vymře a jak zbytky lidí chodí po sídlištích, po těch odpadkách, sbírají někde zbytky potravin... A tak já jsem si říkal, co budu dělat – s tím cembalem tady, takovej zombie svět kolem a já s cembalem. A teď jsem viděl, jak tím projdou akorát takový ty ramenatý lidi, akční, který se nějak chytí.*<sup>13</sup>

Aktéry historicky poučené interpretace je možné považovat za příslušníky skupiny mentálně situované současně do více historických kulturních rovin – stojí rozkročení mezi přítomností a historickými vrstvami vzniku provozované hudby. Prostřednictvím umělecké imaginace a zkušeností z objevování hudební praxe minulosti propojují kulturně sedimentované vrstvy dobové hudby se současností a umísťují je do stejného historického horizontu.<sup>14</sup> I vzhledem k tomu, že jejich zájem jen výjimečně přesahuje rámec cíleného profesního zaměření je zřejmé, že se nicméně jedná o skupinu pevně zasazenou v kulturním prostoru současnosti.<sup>15</sup> V této souvislosti je třeba si připomenout specifickou formu jejich narativu odkazující k soudobým akčním či postapokalyptickým artefaktům, především k výstupům vizuální kultury. Inspirace katastrofickými, akčními nebo zombie filmy (literaturou), případně světem počítačových her, je zde patrná. Emotivní scéna, zasazená v představách hráče na subtilní historický instrument do postpandemického pražského sídliště, vyjadřuje jeho vědomí nepřipravenosti na takto mezní situace. Celý život se hudebně vzdělával, trávil nekonečné hodiny cvičením na svůj nástroj a nyní se v konfrontaci s očekávaným novým společenským řádem cítí se svými náhle neupotřebitelnými znalostmi a dovednostmi slabý a bezbranný.

*Kromě nějakého vnitřního stresu, který proběhl především na jaře, když ta epidemie přišla a nikdo nevěděl, co se děje, já jsem hned po Francii musel být dva týdny v karanténě. A teď člověk řeší, jak pojezu domů z letiště, abych se s nikým nepotkal, někoho nenakazil, jsem v tý karanténě, tak půjdu pěšky a musím se držet od všech hrozně daleko. A bylo to všechno jako v akčním filmu.*<sup>16</sup>

<sup>13</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Filipem Dvořákem (cembalista, ladič a intonér), 10. 11. 2020, Praha.

<sup>14</sup> Problematikou nelineárně organizovaného historického času, kde se v současnosti setkávají různé vrstvy minulosti, se zabýval německý historik Reinhardt Koselleck ve své teorii víceúrovňové časovosti (Multiple Temporalities). Historický čas se zde projevuje jako „několik vrstev času různého trvání a odlišného původu, které jsou přítomné a účinné zároveň.“ KOSELLECK, Reinhardt. *Zeitschichten: Studien zur Historik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2003, str. 9. Problematiku Multiple Temporalities u Kosellecka shrnuje JORDHEIM, Helge. Against periodization: Koselleck's Theory of Multiple Temporalities, *History and Theory*, 51 (2012), s. 151-171.

<sup>15</sup> Navzdory přízvisku „barokní lidé“, kterému byli dříve často, zvláště ze strany klasických muzikantů, vystavováni.

<sup>16</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Jaromírem Noskem (zpěvák), 26. 11. 2020, Wrocław, Polsko.

Začátek pandemie zastihl narátora v uměleckém angažmá ve Francii, která v tomto období patřila mezi země nejpostiženější koronavirovou nákazou. Vzhledem ke kolektivnímu charakteru vykonávané činnosti a stylu mediálních referencí předpokládal, že je s nejvyšší pravděpodobností jedním z nakažených. Zmatené pocity, způsobené přesvědčením o vlastní nebezpečnosti, jej donutily podstoupit pěší cestu napříč Prahou a vyhledat prázdný byt, v němž v izolaci strávil další dva týdny karantény.

*Notabene teď člověk se tomu nevyhne. pustíš si rádio, všude to hlásej, televize, můj muž už z toho má úplně paranoi. Ten se ráno vzbudí, první, co udělá, že si vezme do ruky mobil a než aby mi řekl dobrý ráno, tak hned hlásí, kolik je nověj počet nakažených. Pořád, 24 hodin denně, poslouchá zprávy, co se zase stalo, kolik lidí zase umřelo. Nedokáže se vůbec oprostít od toho, aby furt shromažďoval informace. A já naopak mu říkám: ,Neříkej mi to, já to nechci vědět. Já nechci, aby se můj mozek zabýval jenom koronavirem. Já musím mít něco pozitivního v životě. To nejde, abych furt přemejšlela – Jo, lidi, mrtví, umírají, ventilátory...‘<sup>17</sup>*

U umělců, jejichž svobodomyšlnost je posilována i neukotveností pracovního vztahu s formální organizací, je patrný (jak vyplývá z předcházejícího výzkumu k diplomové práci<sup>18</sup>) silný emoční vztah k jejich zaměstnání a společenství, jímž jsou obklopeni. Pracovní náplň hudebníka na volné noze obnáší časté cestování a delší pobyty mimo domov. Dlouhodobé uzavření v malém prostoru bytu spolu s blízkým člověkem, s nímž si za normální (neepidemické) situace narátorka snadno dokáže najít společnou řeč, se v nenormální (epidemické) době mění ve zkoušku trpělivosti a odolnosti vztahu. Deficit pozitivních zpráv, zvláště během první koronavirové vlny, byl pro úspěšnou zpěvačku devastující. Mediální „masáž“ je znásobena obsesí jejího manžela a umocněna nejistotou vlastní budoucnosti; nadějně zprávy nemají odkud přijít.

*Zase na druhou stranu je pravda, to si pamatuju z těch začátků, ta naše profese, hudba, má tu nevýhodu, že po nás nic hmatatelného nezůstává. [...] To znamená, že je trošku virtuální ten pocit, že jsme potřeba a někdo nás chce a někdo nás má rád a někdo je rád z toho, že něco vyprodukuje. To je vágní. Lidi nám zatleskají a je to skvělý, ale za týden už o tom člověk neví.<sup>19</sup>*

Mezní pandemická situace otevřela staré pochybnosti, dávno potlačené obecným společenským uznáním zastávaného interpretačního názoru a osobními úspěchy. Prchavost výsledku snažení hudebníka si žádá být stále obnovována. Nejen

<sup>17</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrůmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

<sup>18</sup> VACEK, Přemysl: *Barokáři*.

<sup>19</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Janem Krejčou (theorbista, loutnísta), 8. 5. 2020, Praha.

v mysli posluchače je koncert týden po vyslechnutí zapomenut. Hudba, nezní-li, jako by nebyla. Pro hudebníka je právě ono opakované koncertování připomínáním a obnovováním vědomí vlastní potřebnosti. Kontakt s živým publikem je spolu se zákazem činnosti zapominán a vracejí se pocity zbytnosti, spojené s profesními začátky narátora.

*Když se něco stane, přijde nějaká epidemie nebo někde je potřeba ušetřit, tak samozřejmě kultura je jedním z prvních oborů, které je možné zavřít a ta společnost nějaký čas bude fungovat dál.<sup>20</sup>*

Jak dlouho může fungovat společnost bez živé kultury, aniž by byla narušena její integrita, nevíme. Okamžitý dopad pocítují kulturní odvětví závislá na přítomnosti publika – a především lidé, jejichž životní náplň a obživa je založena na pravidelném kulturním provozu. Prvořadě obětování této oblasti lidského konání odhaluje narátorovu vlastní zranitelnost a prohlubuje v něm pocit jeho nepodstatnosti pro fungování společnosti.

Kontrastní etapou se pro hudebníky stalo léto 2020, tedy období mezi jarním a podzimním nouzovým stavem. Protikoronavirová opatření se zmírnila, koncertní činnost byla obnovena (byť za striktních bezpečnostních podmínek), nic nebránilo vycestovat do zahraničí, což hudebníkům poskytlo možnost účinkovat i na koncertech mimo Českou republiku. Navzdory mnoha varovným hlasům převládá ve společnosti názor, že epidemie skončila. Přání se stalo většinou sdílenou vírou.

*Rychle přestalo temno. Najednou se mohlo všechno, mohli jsme se scházet, cestovat, mohlo se dělat, co jsme chtěli. A naopak bylo spoustu práce. [...] A potom, s blížícím se koncem léta a v září, najednou jsem měl úplně plnej kalendář a vlastně jsem nevěděl, co s tím. Už jsem i odmítal, protože jsem měl na některý termíny několik nabídek.<sup>21</sup>*

O to větší rozčarování přišlo v říjnu s příchodem druhé vlny koronaviru a vyhlášením podzimního nouzového stavu.<sup>22</sup>

*Dlouho to vypadalo tak, že možná něco přijde, ale to zmákneme, to už známe, všichni už jsme se s tím smířili, máme zajetý systémy, roušky, dezinfekce, fungujeme a nemuselo by se nic zhoršit. Protože proč by se mělo něco zhoršit, když budeme všichni dodržovat to, co už dávno známe. Tak by nemusel být až tak závažný důvod, aby to dosáhlo*

<sup>20</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Jaromírem Noskem (zpěvák), 26. 11. 2020, Wrocław, Polsko.

<sup>21</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Filipem Dvořákem (cembalista, ladič a intonér), 10. 11. 2020, Praha.

<sup>22</sup> Usnesení Vlády České republiky ze dne 30. září 2020 č. 957. Navštíveno 1. 4. 2020. [Online] Dostupné z URL: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOABTXK4WF6>.



*takových rozměru. A najednou se něco, nevím co, zvirtlo. Není mi to moc jasný. Jestli mezi nějakou mládeží, kluby nebo diskotéky, se něco takového rozneslo. Není mi to jasný úplně.*<sup>23</sup>

V době realizace tohoto rozhovoru (konec října 2020) bylo již zřejmé, že letní uvolnění protiepidemických opatření bylo předčasné. V souvislosti s blížícími se volbami do Senátu ČR a zastupitelstev krajů se hlavním vodítkem rozhodování politiků staly nálady a přání v té době lockdownem unaveného a nespokojeného obyvatelstva. Trend posílila protichůdná mediální vyjádření odborníků<sup>24</sup>, z nichž si každý občan mohl vybrat názor nezávisle na jeho relevantnosti.<sup>25</sup> Z výroku narátorky vyplývá její snaha nalézt jakési externí selhání části společnosti (*mládež, kluby nebo diskotéky*), které by pro ni zdůvodnilo druhou vlnu koronaviru a jí samé poskytlo alibi na letní období, kdy, jak sama na jiném místě rozhovoru uvádí, zcela podlehla euforii ze zdánlivého konce epidemie. Ani několik týdnů po vyhlášení podzimního nouzového stavu nebyla ochotna přijmout horší, leč přirozenou variantu vývoje koronavirové epidemie a vyslovuje názor, že jejímu skončení se musela postavit do cesty nějaká mimořádná a fatální nešťastná událost.

Častým tématem ve výpovědích narátorů bylo hledání náhradní práce. Důvodem nebyl jen výpadek finančního příjmu, ale také kompenzace nezvyklé nečinnosti, potřeba prospěšnosti a naplnění smyslu života, jež jim provozování hudby přinášelo.

*Asi když člověk shání práci jenom oficiální cestou, tak naše pozice je velice nevýhodná. Ale pokud už někdo má nějaký osobní kontakt, tak v reálu jsme schopný dělat ledacos. Ale podle našich papírů to vypadá, že jsme hodně nízko v tom „potravním řetězci“.*<sup>26</sup>

*Jedna kolegyně, zpěvačka, se přihlásila na pracovní úřad a shání práci. A našli pro ni, že (by) mohla balit knížky. Ale tam jí řekli, že není dostatečně kvalifikovaná. Takže ji nepřijali.*<sup>27</sup>

<sup>23</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrůmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

<sup>24</sup> Pro ilustraci je možné uvést retrospektivu protichůdných tvrzení molekularní genetičky a viroložky Soni Pekové a evolučního biologa a parazitologa Jaroslava Flegra: Ondřej Neumann: Peková a Flegr. Proč se mít na pozoru před mediálními hvězdami Covid-19. [hlidacipes.org](https://hlidacipes.org). 19. 10. 2020. [Online] Navštíveno 1. 4. 2021. Dostupné z URL: <https://hlidacipes.org/ondrej-neumann-pekova-a-flegr-proc-se-mit-na-pozoru-pred-medialnimi-hvezdami-covid-19/>.

<sup>25</sup> Jako historická paralela pandemie Covid-19 se nabízí pandemie španělské chřipky, viz např.: SALFELLNER, Harald: *Pandemie španělské chřipky 1918/19 se zvláštním zřetelem na České země a středoevropské poměry*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. s. 94–162.

<sup>26</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Janem Krejčou (theorbista, loutnista), 8. 5. 2020, Praha.

<sup>27</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Janem Krejčou (theorbista, loutnista), 8. 5. 2020, Praha.

Mnozí hudebníci na volné noze jsou během koncertní sezóny zvyklí na téměř nepřetržitý provoz. Jistěže lze sedět doma a cvičit, ale bez dohledného cíle, představeného veřejným vystoupením, se časem dostává pocit marnosti takového počínání. Ze zmínky o nízkém postavení v *potravním řetězci* (šanci uspět na současném trhu práce) vyplývá nízké sebevědomí pramenící z nekompatibility znalostí a dovedností úzce specializovaného muzikanta s požadavky kladenými na zájemce o solidní pracovní místo mimo hudební obor.

*Samozřejmě takový ty hodně manuální práce, jako pokladna nebo tří-dění balíků, bych bral až jako úplně poslední, do čeho by se mi chtělo. Pokud by to nebylo na plný úvazek, tak asi by to bylo v pohodě. Pořád mít prostor na to vyvíjet nějaký kreativní činnosti.<sup>28</sup>*

*Pokud by celý hudební segment skončil, tak tohleto u mě skončí taky.<sup>29</sup>*

Činnost praktického muzikanta je spojena z častými sezónními výkyvy a množstvím práce (a pravidelnost příjmu) podléhá nezřídka náhodě. Někteří si proto vybuodovali paralelní kariéru, která v případě náhlých výpadků hraní pomáhá tato období překlenout. Většinou se jedná o práce kreativní, související úzce s hudebním oborem, a tedy na provádění hudby závislé. Narátor uvádí, že nekreativní práce by byl ochoten vykonávat jen v případě skutečné nouze. To je však v zásadním rozporu s prohlášeními hudebníků, pro něž dosud bylo praktické hraní jediným či silně převažujícím zdrojem obživy. Ti naopak vyhledávají náhradní dočasná zaměstnání, která nevyžadují speciální odborné znalosti, je možné se ihned zapojit do jejich výkonu, nepředpokládá se u nich pravděpodobnost získání hlubšího vztahu nebo závislosti (například finanční) a v případě první příležitosti k návratu do hudebního provozu je možné je opustit bez újmy vlastní i zaměstnavatele.

Podle tohoto klíče si zvolil své náhradní zaměstnání i další z narátorů. Klasický zpěvák pevně etablovaný v evropských hudebních strukturách, jehož stylový rozptyl daleko přesahuje oblast historicky poučené interpretace, dokonce, dá se říci, slavný. V současné době žije v Berlíně, jeho žena je také zpěvačka na volné noze, mají dvě malé děti. V okamžiku, kdy bylo zřejmé, že obnovení koncertní života je v nedohlednu a pokusy o uplatnění v kreativních oborech souvisejících s hudbou selhaly, odpověděl na inzerát startupové firmy hledající pracovníky pro rozvoz jídla a potravin do berlínských domácností, kam byl přijat.

*To bylo zrovna ve chvíli, kdy jsem přemítal, že v sedmatřiceti, otec od rodiny, tady jezdím jak debil na kole v noci za 10,50<sup>30</sup> hrubýho na hodinu a rozvážím nákupy. Co jsem to za nulu, že nemůžu dělat pořádnou práci.<sup>31</sup>*

<sup>28</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Martinem Stupkou (violista, tonemeister), 9. 10. 2020, Polsko – Česko.

<sup>29</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Martinem Stupkou (violista, tonemeister), 9. 10. 2020, Polsko – Česko.

<sup>30</sup> 10,50 €.

<sup>31</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Tomášem Králem (zpěvák), 28. 12. 2020, Wrocław, Polsko.

*Pořádná práce* pro narátora byla ta dosavadní, kterou dokonale ovládal a byl jí schopen zabezpečit rodinu. Ta skončila. Bylo třeba přijmout tento fakt a zvolit jinou strategii. Již během několika dnů si narátorovi zaměstnavatelé všimli jeho proaktivního přístupu, zájmu o dění ve firmě a racionálnosti jím navrhovaných řešení provozních problémů firmy. Zanedlouho postoupil z pozice poslíčka do administrativy, odtud do komerčního oddělení a v době, kdy jsem s ním vedl rozhovor, byl manažerem berlínského centrálního skladu. Nyní, již jako sebevědomá opora firmy, se rozhodl svého zaměstnavatele požádat o finanční podíl na firemním výnosu. Nutně muselo dojít k situaci, kdy mu majitel firmy položil zásadní otázku, které se většina neformalizovaných hudebníků jistých si svou identitou v podobné situaci obává: „A co bude, až koronavirus odejde a koncertní aktivity budou obnoveny?“

*Já jsem mu naprosto upřímně řekl a transparentně, že jednak si nemyslím, že to půjde zpátky, jednak si myslím, že kultura je první, která se vždycky zasekne a poslední se rozjede. A finančně už vím, že jsou regiony, jako Francie, Belgie, Holandsko, kde jsou velký kulturní škrty v rozpočtu. Tam se to bude zase rozjíždět čtyři pět let. Takže z logiky věci mi vyplývá, že práce bude málo. I když pak korona nebude a já půjdu jenom na zpěv, tak stejně mě to neuživí.<sup>32</sup>*

Čeho jsme zde svědky? Lze říci, že všichni narátoři z řad hudebníků na volné noze jsou si plně vědomi své identity. Ve svých výpovědích se utvrzují v přesvědčení, že navzdory nepříznivým okolnostem a nutnosti vykonávat po nějaký čas jinou práci, zůstávají především muzikanty. Akceptují i možnost, že by je v budoucnu hudba neuživila, přesto na své identitě trvají. Uznávají, že nutnost zabezpečit si dostačující finanční příjem je částečně odvede do jiné profese, o to větší výsadou a svátkem pro ně bude občasné hudební zapojení, o to více budou cítit svoji příslušnost k hudebnímu kmeni.

Odpověď na otázku, kde se bude nalézat jeho identita za čtyři roky, po něž narátor přislíbil plný pracovní úvazek své nové firmě, ponechme budoucnosti. Dvoutletá zkušenost s výzkumem mezi hudebníky na volné noze a téměř ročním vedením orálně-historických i neformálních rozhovorů v čase koronaviru nicméně interpretačně napovídá, že dosud pevně reflektovaná muzikantská identita začíná u mnohých ztrácet své pevné základy. Prostor pro přemýšlení, který epidemie poskytuje, otevírá v myslích neformalizovaných hudebníků témata, na něž nebyl ve shonu za denním chlebem čas, nebo byla léta vytěšňována.<sup>33</sup>

<sup>32</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Tomášem Králem (zpěvák), 28. 12. 2020, Wrocław, Polsko.

<sup>33</sup> Obvykle se jedná o otázky spojené s nejistotou a nepohodlím profese hudebníka, tázající se po smyslu jejího pokračování za stávajících podmínek. Osobitě a přímočaře vypořádání se s těmito otázkami je vyjádřené ve výpovědi jednoho z narátorů: „Jenomže když v hudební branži před korunou bys najednou začal pracovat pro startup, [...] tak bys dal signál, že už si nevěříš, že už chceš odejít z toho byznysu. Že třeba nejsi už tak dobrej. A to mi ego nedovolilo. Já jsem trochu na tu

*Já už jsem dokonce dospěla tak daleko, že jsem si na chvílku byla ochotna připustit, že možná už nikdy nebudu moct dělat naplno tu svoji profesi. A nejsem sama. Takových lidí je strašná spousta. [...] Cítím, že mi unikají krásný roky aktivního života. Že jsem v produktivním věku a že bych teď měla pracovat. A jelikož pracovat nemůžu, tak cítím uvnitř sebe prázdnotu a nenaplnění.<sup>34</sup>*

Lamentační narativ autorky tohoto výroku plně vystihuje její postavení. Časové ohraničení výkonnostního zenitu zpěvačky (zpěváka) klasické hudby bývá striktně závislé na fyzické predestinaci vymezující délku jejího úspěšného působení. Pokud se narátorka cítí být v tomto zenitu právě nyní a je jí znemožněno uplatnění jejího talentu, zřetelně pociťuje nevratnost unikajícího času a nenaplňenost jejího vnímaného údělu.

*Zpěváci máme situaci takovou, co si budeme namlouvat, jak Prymula<sup>35</sup> a vláda a epidemiologové nás úplně zavřeli, že jsme prostě nejhorší, že zpěv je nejstrašnější věc na světě, tak u muzikantů nastal efekt, že s námi přestali chtít spolupracovat. [...] Poměrně brzy nás začali vylučovat ze společnosti. Stali jsme se nežádoucími.<sup>36</sup>*

V základním korpusu rozhovorů k diplomové práci *Barokáři* se vrací téma vyloučení – ze společenství klasických muzikantů, vrstevníků, rodiny nebo dokonce z celé společnosti. V čase koronavirovém získává vyloučení nový rozměr – zavržení jedné části hudebního ansámblu druhou. Zpěváci a instrumentalisté tvořili vždy jednotu, schopnou koexistovat, spolupracovat, vytvářet společně vyšší hodnoty než odděleně. Stačilo zmatečné rozhodnutí a nařízení několika nekompetentních osob ve státních funkcích, aby tato symbióza v okamžiku vzala za své.<sup>37</sup>

*Mě hrozně vadí a hrozně mě to mrzí a trápí mě, že mám spoustu kamarádů, který se nechtějí opravdu teď stýkat. Jako že bych zajel na kafe k nim, při vši čistotě koronavirové, a oni nechtějí. Přestávají se lidi*

---

koronu čekal a fakt úplně jsem to obejmul se vším všudy a teď jsem prostě pyšnej, že můžu říct: „Klidně nebudu zpívat, mám jiné příjem.““ Rozhovor Přemysla Vacka s Tomášem Králem (zpěvák), 28. 12. 2020, Wrocław, Polsko.

<sup>34</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrůmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

<sup>35</sup> Roman Prymula je český imunolog a epidemiolog. Od 21. září 2020 do 29. října 2020 vykonával funkci ministra zdravotnictví. Byl odvolán po závažném osobním porušení protiepidemických opatření, která sám inicioval.

<sup>36</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrůmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

<sup>37</sup> Zákaz veřejného zpěvu byl vyhlášen spolu s druhým nouzovým stavem 5. října 2020. Význam zákazu zpěvu byl zamlžen i nejasnou formulací nařízení a jeho následným „upřesňováním“, které ve výsledku nezakazovalo veřejný zpěv jako takový, ale jen některé jeho formy. Následkem těchto nepromyšlených kroků bylo prohloubení zmatku a nejistoty mezi výkonnými hudebníky, kteří netušili, jak si v případě realizace nasmouvaných koncertů s podílem zpěvu mají počínat.

*objímat, přestávají si podávat ruce. To mě taky vadí, protože jsem kontaktní člověk, kterej má rád, když si s někým podám ruku.*<sup>38</sup>

Hudební profese je spjata s kolektivními činnostmi a muzikanti se nescházejí jen na zkouškách a koncertech. Jsou zvyklí spolu trávit i volný čas; jedná se o lidi, které tmelí společný zájem a vždy je o čem hovořit. Muzikanti historicky poučené interpretace tvoří unikátní komunitu se silnými vnitřními vazbami, jejíž soudržnost přetrvává několik desítek let. Zpřetrhání sociálních vazeb, nedostatek kontaktu s rodinnými příslušníky, přáteli, známými, konec vzájemného navštěvování a užívání si času s jinými lidmi je bolestné zvláště u extrovertních a taktilních jedinců.

*Já prostě nejsem jako můj manžel, kterej myslí vždycky dopředu. Já jsem (že) to, co přijde, tak se prostě dělá. Takže já vůbec nemůžu říct, jak to bude. Ale až to přijde, a jak to bude, tak se podle toho zachovám. Bud' lidem vyhraju hlavu nebo budu dělat jinou práci. Tak to je, tak to bude.*<sup>39</sup>

Autorka tohoto výroku je barokní houslistka, posledních deset let prožila v zahraničí (Německo, Itálie) a těžiště jejího hudebního působení leží ve spolupráci s několika špičkovými evropskými tělesy zaměřujícími se na interpretaci staré hudby. Na jiném místě rozhovoru přiznává, že jí koronavirové období poskytlo pozitivně vnímanou možnost zastavit se po mnoha letech téměř nepřetržitého hraní a věnovat se „běžným“ činnostem, na které v minulosti nebyl čas. První měsíc po vpádu koronaviru se nechala zaměstnat u České pošty, kde rozvážela balíky; méně odborné nebo manuální práce se tedy nebojí. Přesto odůvodněně pochybuji o jejím vyjádření lhostejnosti k budoucímu průběhu jejího profesního (a tím i osobního) života. Ano, může se stát, že dlouhodobý výpadek hudebního provozu ji odvede k jinému zaměstnání a později se jí nepodaří nebo už nebude chtít navázat na svoji původní profesi. Na základě znalosti narátorkina aktivního přístupu k řešení životních situací i jejího vztahu k hudbě a hudebnímu prostředí se však domnívám, že tato demonstrace odevzdaného přístupu je uchýlením se k exaltované sebe prezentaci, odhalující momentální bezmoc žít a řídit svůj život tak, jak byla dosud zvyklá.

Zvláště u enormně vytížených hudebníků na volné noze (historicky poučené interpretace) zvyklých řetězit „kšefty“ tak, aby na sebe bezprostředně navazovaly, je patrný jakýsi *horror vacui*, projevující se snahou vyplnit svůj život nepřetržitým hraním, případně pobýváním ve společnosti ostatních hudebníků. S koronavirovou zástavou kultury a společnosti nemůže být tato tendence splněna a hudebník se po mnohaletém pracovním shonu ocitá před skutečnou

<sup>38</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Filipem Dvořákem (cembalista, laďič a intoner), 10. 11. 2020, Praha.

<sup>39</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Dagmar Valentovou (barokní houslistka), 16. 5. 2020, Roudnice nad Labem.

prázdnou, jejíhož konce nelze dohlédnout. Přepjatá vyjádření ohledně vlastní budoucnosti jsou v takovém případě pochopitelná a proklamovaná lhostejnost může být odrazem těchto dosud nepoznaných pocitů.

Přesycenost prostředí hudebníků pandemickými tématy a existenční nejistotou přináší s prodlužováním mimořádných opatření především únavu. Kompenzační bonusy, finanční podpora OSVČ a příležitostná práce drží většinu z nich finančně nad vodou. Na přelomu let 2020 a 2021 se myšlení na budoucnost zdá zakončované, život se ustálil v jakémsi permanentním adventu. Objevují se pocity rezignace a smíření, mezi něž patří i racionálnější náhled na vlastní (zde finanční) situaci, vyjádřený výhradami k převládajícímu narativu v oborové komunitě.

*A nakonec jsem se nestavěl na stranu těch, což mi přijde doted' takový trošku hysterický, že některý lidi až přespříliš křičí do světa, jak se hrouť a jak nemají ani korunu a poumírají hladý. A byli to i lidi, o kterých jsem byl hluboce přesvědčen, že to tak prostě není. Protože jsem si i já, takový do jistý míry ekonomický hovno v trávě, nepřipadal, že ještě hnedka umřu hladý. Pořád to bylo tak, že nějaká koruna byla a nějaký malej polštář na účtu taky byl, že když bych omezil výdaje na nejmenší možný, nejnужnější, tak hladý jsme ještě neumírali.<sup>40</sup>*

Vpád koronaviru do života hudebníků na volné noze tragický moment bezpochyby obsahuje. Výhodou se může stát jejich předpokládaná odolnost. Vzhledem k nezvzpytatelnosti koncertní sezóny a dalším nebezpečím (nemoc, úraz, náhlé výkyvy finančních příjmů ad.) provázejícím toto povolání se totiž nezávislému umělci nenabízí mnoho životních jistot. Schopnost hledět do budoucna s nadějí je proto nejen vítanou, ale i předpokládanou a potřebnou složkou jejich profesionální výbavy.

Emotivní narativy těžkých časů žádají interpretativní přístup vzhledem k sebe prezentaci narátorů. V tragických motivech se do značné míry odráží vliv komunity a nálad napříč celou společností, což působí na vyznění jejich reprezentací jako celku. Pokud bychom posuzovali katastroficky vyhocené nebo fatalisticky odevzdané části výpovědi jako jedinou fazetu skutečné osobní situace, náš rozhovor by přišel o nejcennější subjektivní rozměr a uvázl by v obecném lamentačním modu. Proto je třeba vědět (nebo alespoň odhadovat), který z narativů se v daném okamžiku odráží ve vedeném rozhovoru – zda celospolečenský, profesní (komunitní), nebo jsou v tu chvíli projevovány subjektivní názory narátora. Jeho žitá skutečnost se přirozeně odehrává ve všech třech současně – celospolečenský je demonstrován především zahlceností všudypřítomnými koronavirovými zprávami v médiích a na sociálních sítích. Oborový je dennodenně živěn přímou i nepřímou (telefon, facebookové skupiny atp.) komunikací hudebníků mezi sebou.

<sup>40</sup> Rozhovor Přemysla Vacka s Filipem Dvořákem (cembalista, ladič a intoner), 10. 11. 2020, Praha.

Po zaznění lamentačních narativů (kterým je třeba poskytnout prostor) rozhovoru prospívá nasměrovat jej k autenticky osobnímu prožívání neobvyklého úseku života a kariéry. Toho je možné dosáhnout zklidněním emocionálně vyhocených vyjádření ve prospěch navázání intimnějšího vztahu s narátorem, například zaměřením se na jeho soukromí a osobitá řešení krizových situací, odhalením vlastních specifik prožívání a vyrovnávání se s epidemickou situací, anebo chvilkovým odvedením pozornosti na jiné téma. Tento přístup s sebou nese i zvýšení podílu tazatele na objemu textu rozhovoru, ale v čase krizí se, dle mého názoru, jedná o omluvitelné vybočení z tradiční orálně-historické praxe. Záměrem takového vybočení je nastolení rovnosti mezi oběma stranami nahrávacího zařízení.

Klasik orální historie Alessandro Portelli považuje vzájemné porozumění a rovnost mezi dvěma subjekty během rozhovoru za nezbytné: „Ani jedna strana tu druhou skutečně *nevidí*, dokud ji nevidí i protější strana. Dva interagující subjekty nemohou společně jednat, není-li mezi nimi ustanovena určitá vzájemnost. Je tedy v objektivním zájmu terénního výzkumníka, aby došlo k nastolení rovnosti – ta je totiž podmínkou méně zkreslené komunikace a vyšší objektivity získaných údajů“.<sup>41</sup> Nastolení rovnosti a intimity ve vztahu tazatel-narátor v tomto případě napomáhá i pozice insidera.

Je pravděpodobné, že výsledek rozhovoru mezi hudebníkem a nehudebníkem (outsiderem) by se, zvláště za dané situace, lišil jak obsahem, tak i stylem. „Přiznání intersubjektivní dynamiky v rámci rozhovoru by mělo být samozřejmostí. Je třeba si uvědomit, že výsledný primární zdroj, tedy rozhovor, je formován vnímáním na obou stranách.“<sup>42</sup> Narátor ví, že tazatel jako hudebník na volné noze musí řešit podobné problémy, je vystaven stejným tlakům (a narativům) a rozumí přinejmenším profesním specifikám jeho prostředí. O to více je otevřený během své reprezentace skupinového lamenta, a zároveň nakloněný upřímně projevit ryze osobní prožitek, originální náhled nebo představu vlastního řešení komplikované životní situace. Tazatel, nalézající se v obdobné situaci, dokáže lépe analyzovat vyslechnutá sdělení a selektovat autentické subjektivní vyjádření od sdílených narativů přejatých z veřejného prostoru nebo komunity.<sup>43</sup>

<sup>41</sup> PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy. Forma a význam v orální historii*. Karolinum, Praha 2020, s. 47.

<sup>42</sup> ABRAMS, Lynn. *Oral history theory*. New York, NY: Routledge, 2010, s. 62.

<sup>43</sup> Viz např. YOW, Valerie. Do I Like Them Too Much? Effect of the oral history interview on the interviewer and vice-versa. In: *The Oral History Review*, Volume 24, Issue 1, 1 July 1997, str. 55–79.

## Použité zdroje / References

### Orálně-historické rozhovory (uloženy v osobním archivu autora)

Rozhovor Přemysla Vacka s Janem Krejčou (theorbista, loutnista), 8. 5. 2020, Praha.

Rozhovor Přemysla Vacka s Dagmar Valentovou (barokní houslistka), 16. 5. 2020, Roudnice nad Labem.

Rozhovor Přemysla Vacka s Robertem Hugem (varhaník, hudební vědec), 23. 8. 2020, Praha.

Rozhovor Přemysla Vacka s Martinem Stupkou (violista, tonemeister), 9. 10. 2020, Polsko – Česko.

Rozhovor Přemysla Vacka s Michaelou Šrůmovou (zpěvačka), 26. 10. 2020, Praha.

Rozhovor Přemysla Vacka s Filipem Dvořákem (cembalista, ladič a intonér), 10. 11. 2020, Praha.

Rozhovor Přemysla Vacka s Jaromírem Noskem (zpěvák), 26. 11. 2020, Wrocław, Polsko.

Rozhovor Přemysla Vacka s Tomášem Králem (zpěvák), 28. 12. 2020, Wrocław, Polsko.

## Literatura

ABRAMS, Lynn. *Oral history theory*. New York, NY: Routledge, 2010.

ALAN, Josef. *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.

JORDHEIM, Helge. Against periodization: Koselleck's Theory of Multiple Temporalities, *History and Theory*, 51 (2012).

KOSELLECK, Reinhardt. *Zeitschichten: Studien zur Historik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2003.

PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy. Forma a význam v orální historii*. Karolinum, Praha 2020.

SALFELLNER, Harald. *Pandemie španělské chřipky 1918/19 se zvláštním zřetelem na České země a středoevropské poměry*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze.



VACEK, Přemysl. *Barokáři. Historicky poučená interpretace staré hudby v Česku očima jejích aktérů*. Magisterská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, pracoviště Orální historie – soudobé dějiny, 2020.

VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock 'n' roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

YOW, Valerie. Do I Like Them Too Much? Effect of the oral history interview on the interviewer and vice-versa. In: *The Oral History Review*, Volume 24, Issue 1, 1 July 1997, str. 55–79.

### **Zákonné předpisy**

Usnesení Vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 194. Navštíveno 1. 4. 2020. [Online] Dostupné z URL: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOABMNHPSV>.

Zákon č. 72/2020 Sb., Usnesení Vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 19. Navštíveno 25. 3. 2021. [Online] Dostupné z URL: [https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Opatreni-o-zakazu-poradani-kulturnich--sportovnich-a-dalsich-akci-s-ucasti-nad-30-osob\\_1.pdf](https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Opatreni-o-zakazu-poradani-kulturnich--sportovnich-a-dalsich-akci-s-ucasti-nad-30-osob_1.pdf).

Usnesení Vlády České republiky ze dne 30. září 2020 č. 957. Navštíveno 1. 4. 2020. [Online] Dostupné z URL: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOABTXK4WF6>.

### **Online zdroje**

Knihy Pláč v českém překladu na On-line Bible. Navštíveno 1. 4. 2021. [Online] Dostupné z URL: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=plac>.

Z opery na kasu. Deník hudebnice, kterou koronavirus připravil o práci. Monika Jägerová, a2larm, 6. 4. 2020. Navštíveno 25. 3. 2021. [Online] Dostupné z URL: <https://a2larm.cz/2020/04/z-opery-na-kasu-denik-hudebnice-ktou-ko-koronavirus-pripravil-o-praci/>.

Simona Tydlitátová. Houslistka Simona Tydlitátová: Hraní je velká nejistota a dělá se opravdu jen z lásky k hudbě. Novinky.cz 19. 5. 2020. Navštíveno 12. 11. 2020.

[Online] Dostupné z URL: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/houslistka-simona-tydlitativa-hrani-je-velka-nejistota-a-dela-se-opravdu-jen-z-lasky-k-hudbe-40323907>.

Kultura kvůli koronaviru neumře. Ale umělci to odskákali. Rozhovor s Václavem Luksem pro Český rozhlas 5 27. 8. 2020. Navštíveno 10. 12. 2020.

[Online] Dostupné z URL: [https://dvojka.rozhlas.cz/vaclav-luks-kultura-kvuli-koronaviru-neumre-ale-umelci-odskakali-8281227?fbclid=IwAR3LDtnDSFnAPGUR3qektU3ly4QVVJl6KAqabY\\_5kvwNmOSZcTz2EfavHqk#player=on](https://dvojka.rozhlas.cz/vaclav-luks-kultura-kvuli-koronaviru-neumre-ale-umelci-odskakali-8281227?fbclid=IwAR3LDtnDSFnAPGUR3qektU3ly4QVVJl6KAqabY_5kvwNmOSZcTz2EfavHqk#player=on).

Ondřej Neumann: Peková a Flegr. Proč se mít na pozoru před mediálními hvězdami Covid-19. [hlidacipes.org](https://hlidacipes.org). 19. 10. 2020. [Online] Navštíveno 1. 4. 2021. Dostupné z URL: <https://hlidacipes.org/ondrej-neumann-pekova-a-flegr-proc-se-mit-na-pozoru-pred-medialnimi-hvezdami-covid-19/>.

## **O autorovi**

*Mgr. Přemysl Vacek* je hudebník a doktorand oboru Obecná antropologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Zabývá se orální historií a soudobými kulturními dějinami, soustředí se především na studium subkultur a alternativních struktur klasické hudby.